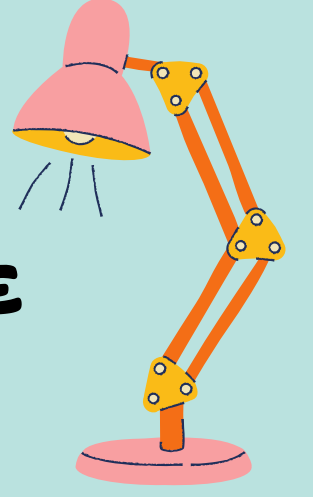




**T.C.
İNKILAP TARİHİ
VE
ATATÜRKÇÜLÜK
5.ÜNİTE
DERS NOTU**



**KONU: DEMOKRATİKLEŞME
ÇABALARI**



**LİSELERE GEÇİŞ SINAVINDA
HEP YANINDA**

DEMOKRATİKLEŞME YOLUNDA ATILAN ADIMLAR

Millî Mücadele yollarından itibaren millî iradeyi hâkim kılma ve demokratikleşme çabalarını şöyle özetleyebiliriz:

- Büyük Millet Meclisinin açılması (1920)
- Saltanatın kaldırılması (1922)
- Cumhuriyetin ilan edilmesi (1923)
- Halifeliğin kaldırılması (1924)
- Çok partili siyasî hayata geçmek için ilk adımın atılması (1924)

Ankara'da kurulan ilk Meclis üyeleri arasında farklı gruplar oluşturulmuş olmakla birlikte Mecliste bir parti kurulmuş değildi. Bu Meclisin ortak amacı vatanın bağımsızlığını kurtarmaktı.

Cumhuriyet Halk Fırkası (9 Eylül 1923)

- İlk genel başkanı: Mustafa Kemal'dir.
- 1930'lu yıllarda devletçi ekonomik modeli savundu.
- İki dereceli seçim sistemini savundu.
- Cumhuriyetçilik ve laiklik anlayışına bağlıdır.
- Köklü inkılapları gerekli görür.



Mustafa Kemal Atatürk, Cumhuriyet Halk Fırkasının kurulmasından sonra demokratik bir siyasî ortamın kurulması, hükümetin denetlenmesi ve meclise yeni görüşlerin girebilmesi için başka siyasî partilerinde kurulmasını istedi. Cumhuriyet Halk Fırkasının kurulmasından kısa bir süre sonra Meclis için yeni bir grup oluştu. Bu grubun içinde: Kazım Karabekir, Ali Fuat (Cebesoy), Refet Bele, Rauf Bey (Orbay) ve Adnan Bey (Adıvar) gibi kişiler yer alıyordu

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası

- İlk genel başkanı: Kâzım Karabekir'dir.
- Liberal ekonomik modeli savundu.
- Tek dereceli seçim sistemini savundu.
- Cumhuriyetçilik ilkesine bağlıdır.
- İnkılapların zamana yayılarak yapılmasını savundu.



Muhalefet: Karşı görüşte olan parti

İktidar: Ülkeyi yönetme yetkisi bulunan parti

Fırka: Parti

Bu partinin kurulmasından yaklaşık altı ay sonra bazı doğu illerini etkisi altına alan Şeyh Said İsyanı patlak verdi. İsyancı cumhuriyeti ve inkılapları hedef aldı. Şeyh Said İsyanı ülke içinde ve dışında devleti bazı zararlara uğrattı. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının bazı yöneticileri bu isyana destek verdikleri gerekçesiyle 3 Haziran 1925'te parti kapatıldı.



Gazi Mustafa Kemal, Haziran 1930'da çıktığı yurt gezisinde bu tepkilere bizzat tanık olmuştu. Mecliste Hükûmetin ekonomi politikalarını denetleyecek ve alternatif politikalar üretecek yeni bir partiye ihtiyaç vardı. Bu ihtiyacın farkında olan Gazi Mustafa Kemal, yakın arkadaşı Fethi Bey'den yeni bir parti kurmasını istedi. Bu isteği yerine getiren Fethi Bey, Cumhuriyet Halk Fırkasından ayrılan bazı milletvekillerinin katılımıyla Serbest Cumhuriyet Fırkasını kurdu.

Serbest Cumhuriyet Fırkası

- İlk genel başkanı: Fethi Bey'dir.
- Liberal ekonomik modeli savundu.
- Tek dereceli seçim sistemini savundu.
- Cumhuriyetçilik ve laiklik anlayışına bağlıdır.
- Vergilerin yeniden düzenlenmesini gerekli görür.
- Kadınlara siyasi haklar verilmesini savundu.



Bazı cumhuriyet karşıtlarının da parti içinde huzursuz çıkarması üzerine Fethi Bey, 17 Kasım 1930'da Serbest Cumhuriyet Fırkasını kapatma kararı aldı. Cumhuriyet tarihinin ikinci muhalefet partisi olan bu yeni oluşum yaklaşık olarak üç ay varlığını sürdürebildi.

BİLGİ HOCA NOTU

Çok partili hayata geçi denemelerinin başarısız olması demokrasinin yerleşmesi için henüz uygun bir ortam olmadığını göstermiştir.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NE KARŞI TEHDİTLER

1920'lerden 1937'a kadar, Anadolu'da küçüklü büyüklü 27 isyan hareketi gerçekleştirilmiştir. Bu isyanlarda ülkenin bütünlüğünü ve milletin bölünmezliğini bozmak esas amaçtır. En önemileri ise şu şekildedir;

ŞEYH SAİT İSYANI 13 ŞUBAT 1925

Cumhuriyet rejimine karşı çıkarılan ilk isyandır.. Çıkarılan Takrîr-i Sükun (Huzuru Sağlama) Kanunu ile isyan bastırıldı.

- İsyanın çıkmasında etkisi olduğu ileri sürülen Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kapatıldı.
- Bu isyan Musul'un Irak'a bırakılmasında etkili oldu.

İZMİR SUİKASTİ 16 HAZİRAN 1926

Gazi Mustafa Kemal; cumhuriyet demektir, hürriyet demektir, yenilik demektir. Bunlardan rahatsız olanlar, bu değerleri ve cumhuriyeti yok etmek için Gazi Mustafa Kemal'e suikast düzenlemeye karar verdiler.

- Suikast yeri olarak İzmir seçildi.
- Olayı planlayanlar İstiklal mahkemelerinde yargılandı.



MENEMEN OLAYI 23 ARALIK 1930

Laik Cumhuriyete karşı olan Derviş Mehmet ve adamları Menemen'de olay çıkardılar. İsyanı bastırmak isteyen Öğretmen Asteğmen Kubilay şehit edildi. Alınan tedbirlerle isyan bastırıldı.

- Menemen olayı, laik Cumhuriyete yönelik ikinci isyan hareketidir.
- Çok partili hayata geçişin ikinci denemesi de başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu günden beri birçok tehlikeye maruz kalmıştır. Bu tehlikelerden biri de 15 Temmuz hain darbe girişimidir. Birlik ve beraberlik içinde birçok tehlikenin üstesinden gelen milletimiz, 15 Temmuz'da da tek vücut olarak iradesine, ülkesine ve cumhuriyetine sahip çıkmış; hainlere geçit vermemiştir. Böylece milletimiz, Atatürk'ün "Bir milletin büyüklüğü coğrafi yüz ölçümü ile değil; yüreğinin asaleti, ülkesünün yüksekliği ile ölçülür." sözlerindeki övgüye layık olduğunu bir kez daha kanıtlamıştır.



